

Buitenschoolse Bofkonten

Luciënne Tomesen

Buitenschoolse Bofkonten

Dagboekroman

Uitgeverij Apollo

Haarlem 2024

Colofon

© Tekst en illustraties: Luciënne Tomesen

© Muziek en film: Guy Renardeau

Drukwerk: Pumbo.nl

1^e druk december 2024

Foto cover: Luciënne Tomesen, Haarlem, 2011

Foto auteur: Guy Renardeau, Landgoed Elswout, Overveen, augustus 2013

De in dit boek opgenomen tekst, illustraties, muziek en film zijn door de Auteurswet beschermd. In gevolge deze wet mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, grammofoonplaat, bandopname of op welke wijze dan ook, zonder uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteurs, stichting Apollo Kids. Ook het fotokopiëren en stencilen ten behoeve van school- en lespraktijk is zonder toestemming vooraf verboden. Ter effectivering van het auteursrecht is deze uitgave gedeponeerd bij de stichtingen Lira en Pictoright, de vereniging BUMA en de stichtingen STEMRA en RE-PRORECHT.

CIP-gegevens Koninklijke Bibliotheek Den Haag: Tomesen, Luciënne. Buitenschoolse Bofkonten, Dagboekroman, 2024

Trefwoorden: kinderopvang, pedagogiek, ontwikkelingspsychologie, onderwijs, kind, natuur, dieren, muziek, lezen, theater, tekenen, spelenderwijs leren, natuureducatie

ISBN 9789081270236

NUR 320

Woord vooraf

In de periode 2010-2011 heb ik in Haarlem een dagboek bijgehouden over de kinderopvang. De kinderopvang stond toen nog in de kinderschoenen. Dit boek biedt een inkijkje in de wereld van het kind en is geschreven door een ervaringsdeskundige.

Het leven van jonge kinderen staat in het teken van gewone dagdagelijkse gebeurtenissen. Ik heb geprobeerd van het gewone iets bijzonders te maken.

Kleuters en peuters hebben een ander taalgebruik dan volwassenen. De enige manier om hun eigen taalgebruik (inclusief de taalfouten) te behouden, is om alles meteen dezelfde dag nog op te schrijven. Dat heb ik gedaan. Vervolgens heb ik de aantekeningen in de periode 2014 t/m 2016 bewerkt tot een leeswaardig verhaal.

We zijn allemaal kind geweest en velen hebben kinderen. Er zijn ook veel mensen die werken met kinderen. In dit boek staat de wereld van het kind centraal. Het boek is geschreven vanuit het perspectief van het kind.

Werken met kinderen schept plezier. Het is de humor die ons verbindt!

De kinderen in dit boek zijn nu tieners en twintigers. Ze studeren en sommige kinderen van toen werken nu zelf met kinderen, als vrijwilliger of beroepshalve, of hebben kinderen. Zelf vond ik het als tiener en jongvolwassene leuk om dingen uit de tijd dat ik kleuter was terug te lezen. Daarom geef ik het nu pas uit, als herinnering 'aan vroeger'.

Toen ik de dagboekantekeningen ging bewerken, heb ik stukjes tekst uit de periode ervoor (2000-2010) en erna (2012-2013) toegevoegd. Zo komt het dagboek in een breder perspectief te staan.

Haarlem-Zeevang, 2014-2016

Verantwoording

De personages in een roman zijn geïnspireerd op de werkelijkheid, maar bestaan niet echt. Daarom zijn ook alle namen gefingeerd. Als schrijver, ik ben geen journalist, wil ik de vrijheid hebben om de werkelijkheid ‘naar mijn hand te zetten’.

Motto van dit boek

“Met logisch denken kom je van A naar B.
Met fantasie kom je overal.”
Albert Einstein

Opdracht

Dit boek draag ik op aan alle schattige, (eigen)wijze, bazige, krijsende, (hyper)actieve, luie, stille, vrolijke, fantasierijke kinderen, hun lieve doch veelvuldig verwaarloosde konijnen en cavia's, en hun zorgzame, krenterige, liegende, slordige, sjoemelende, eerlijke, sociale, betrouwbare en dankbare ouders.

Bonus films

De componist, musicus en muziekpedagoog Guy Renardeau maakte bij dit boek 2 korte films: *Vlinder* en *Speel met mij*. Ook maakte hij de documentaire *Buitenschoolse Bofkonten*. Alle muziek bij de films en de documentaire is van zijn hand. “Mooie muziek voor kinderen en volwassenen.” (Viva Mama.) Het idee, de tekeningen, foto's, decors, rekwisieten en de teksten in de films en de documentaire zijn van Luciënne Tomesen.

<https://vimeo.com/user13258945> (uitgeverij Apollo kids)

<https://natuurluciennetomesen.tumblr.com>

<https://intothewideworld.tumblr.com>

Soundcloud: Apollo Kids, Songs for Children

<https://www.youtube.com/user/LucienneTomesen>

INHOUD

Buitenschoolse Bofkonten	9
Bijlage I	605
Bijlage II	633

De Kierewietstraat

Wanneer ik op maandag 28 juni 2010 om 7.30 uur de Kierewietstraat in fiets, zie ik aan het eind van de straat twee ambulances geparkeerd staan. (Twee!) Het eerste waar ik en mijn soortgenoten aan denken als we een ambulance zien, is: ongeluk gebeurd!¹

VV en OV

Donderdag 25 maart 2010. RIE² bij de familie Klimgordijn.³ “Je moet alle ongevallen melden bij het bureau⁴”, zegt de RIE-mevrouw van Meneer De Neus⁵. Het is haar openingszin. (Nee, niet dié.⁶) “Alle?” “Ja, alle.” “Ook een schaafwond?” “Ja. De GGD⁷ wil dat alle ongevallen binnen de kinderopvang worden geregistreerd.”⁸ De RIE-mevrouw van Meneer De Neus schuift een formulier naar me toe. “Dit is het ongevallenformulier. Doe het maar in je map en zet die map maar hier in de kast, want de GGD vraagt ernaar als ze komen controleren.” “Maar zonder blauwe plekken, bulten, schaafwonden, bloedneuzen geen rennen, klauteren, springen, spelen?” “Als de GGD dat wil, zijn wij verplicht ons daaraan te houden. De GGD is tegenwoordig erg op de veiligheid.” “Maar ik las in de krant dat de grove motoriek bij kinderen flink achteruitgaat. Ernstige botbreuken komen steeds vaker voor.”⁹ “De GGD maakt zich daar ook zorgen over. De GGD heeft daarom valtrainingen bedacht.” “Valtrainingen?” “Doel is dat kinderen veilig leren vallen.” “Veilig

¹ Dit is EHBO-jargon.

² Risico Inventarisatie en Evaluatie.

³ Kinderopvang bij de vraagouders thuis.

⁴ Gastouderbureau (GOB).

⁵ Meneer De Neus is een landelijk gastouderbureau (GOB).

⁶ ‘De Neus’ is de ‘artiestennaam’ van de bekende Nederlander Willem H. Niemand in de hoofdstad stopt als het stoplicht op rood springt. Nu ja, niemand. Een tijdje geleden stond er nog iemand bij het stoplicht te wachten. Zo iets schept een band, hè, dus keek ik naar opzij. Is dat niet ...? Hij was op de brommer. O, wat duurde het die dag op dié plek op dát tijdstip lang voordat het stoplicht op groen sprong. Ik heb nog even gedacht: zal ik toch maar door rood fietsen? (Soms is door rood fietsen veiliger.) Als je hem van achteren ziet, zou je niet denken dat hij een ... Hij heeft een heel gewone rug.

⁷ Gemeentelijke Gezondheidsdienst.

⁸ Vanaf 2010 controleren de RIE-mevrouwen van de gastouderbureaus of de opvanglocatie voldoet aan de veiligheidseisen van de GGD.

⁹ Een grote groep kinderen beweegt veel te weinig en een kleine groep kinderen krijgt blessures van het te intensieve sporten.

vallen?”¹⁰ (VV) “Ja. Het beste is natuurlijk als kinderen na die cursus helemaal niet meer vallen.” “Maar het leven is vallen en weer opstaan.”¹¹ “Verder geeft de GGD ook trainingen aan het management hoe ze de buitenruimte veiliger kunnen maken. Geen bomen planten, bijvoorbeeld, want bomen bevorderen klimgedrag¹² en onveilig vallen.¹³ Maar kunstgras. Je ziet het steeds meer binnen de opvang: kunstgras.”¹⁴ Ik denk dat ik maar de hele middag met de kinderen op de mat voor de tv ga zitten.¹⁵ (Hoeveel ongevallen per kind per jaar mag je eigenlijk scoren, voordat je wordt geroyeerd uit het LRK¹⁶?)

Is er een ongeluk gebeurd? Zo vroeg? Ja, waarom niet. 's Ochtends hebben mensen haast. (“Mama, jij zegt 's ochtends altijd ‘opschieten, opschieten’. Daar houden wij niet van.”¹⁷) Ik zie geen ingedeukte motorrijtuigen; wel enkelzijdig geparkeerde auto's. Een verkreukelde fiets, scooter, scootmobiel, misschien? Nee, ook niet. Geen platte¹⁸ puber, bejaarde of kleuter in de berm? Ik kijk om me heen. In mijn hoofd draait een bandje af: Let op gevaar!

¹⁰ Het gaat hier niet om 65-plussers, RIE-mevrouw. Kijk, dat oma (weke spieren, wankel evenwicht) een cursus valpreventie wordt aangesmeerd ... Daar kan ik me nog wel 'iets' bij voorstellen. Maar jonge kinderen? Het moet binnen onze bedrijfstak niet veel gekker worden.

¹¹ Totdat we er definitief bij neervallen.

¹² Ik liet de kinderen gewoon in bomen klimmen. Zelf heb ik vroeger ook in bomen geklommen. Nu, zo zie je maar weer: ik leer elke dag nog iets bij.

¹³ Je hebt 2 soorten vallen: onveilig vallen (OV) en veilig vallen (VV).

¹⁴ Dat is waar. Ik fietste laatst langs een villa (goed in de verf) waar sinds kort een chic kinderopvangbedrijf in is gevestigd. Uit nieuwsgierigheid fietste ik een rondje om de villa heen. Vaak zijn de achterkantjes opwindender dan de voorkantjes; huizen zijn net mensen. De kinderen speelden aan de achterkant op kunstgras. Juist.

¹⁵ Wat zullen de kinderen blij zijn met mij. Een vraagouder in 2010, tijdens een intake: “Ik begrijp niet waarom ze bij de bso geen tv hebben. Kinderen zijn op het eind van de dag moe. Televisiekijken is rustgevend.” Nou, dacht ik, bij haar ga ik niet werken. Nu denk ik: een gemiste kans. Ik hoor Wouter, wanneer hij dit leest, denken: zie je nou wel, Jet. Televisiekijken is veilig en rustgevend. Ook voor jou. Wouter (ex-thuisopvangkind) keek het liefst de hele dag tv. Dat mocht hij niet van mij.

¹⁶ Landelijk Register Kinderopvang.

¹⁷ Pom van der Kwispelaere (4 jaar) is vanaf mei 2010 mijn thuisopvangkind.

¹⁸ Toevoegsel. Juni 2013, familie Knokken. Jim (8 jaar) wil alleen naar huis fietsen. Ik zeg dat dat niet mag. Jim, tegen zijn moeder: “Jet wil niet dat wij plat zijn als jullie thuiskomen van het werk.”

Wat mankeert het kind? Wat is er gebeurd? Stel gerust. Zorg voor beschutting. Vraag om hulp! Laat 112 bellen. Help het slachtoffer op de plaats waar het zich bevindt. Zoiets was het toch, hè? Een week geleden gelezen en nu al niet meer zeker weten.¹⁹ EHBO is een vak dat je moet praktiseren.²⁰ (Hopelijk krijg ik die kans een keer.) Nee, er ligt ook geen platte puber, bejaarde of kleuter in de berm. Wel vliegt er hoog in de blauwe lucht een groep krijsende meeuwen. Goed, ik zie dus om 7.30 uur twee ambulances op de stoep geparkeerd staan in de Kierewiet-straat. Is dat even een gezellige binnenkomer. Hartstilstand? Dat zou ook nog kunnen, nietwaar. Een hartstilstand is altijd het tweede waar ik aan denk als ik een ambulancewagen zie. De vooroorlogse huizen met de rode puntdaken kijken zwijgend voor zich uit. Achter de ramen geen spoor van activiteit. De meeste gordijnen zijn overigens nog gesloten; dus zeker weten doe ik het niet. Moord? Moord! Dat is toch het laatste waar je aan denkt. Hier? Nee. Hoezo dat niet? Ook in stoffige provinciestadjes ligt er wel eens een lijk in de gracht. Ik stap af. Dat kijkt wat gemakkelijker. Met mijn fiets aan de hand loop ik over de stoep. ("Grote mensen mogen niet fietsen over de stoep."²¹) Daar ligt een plastic zak in het struikgewas. Zal ik 'm oprapen? De zak, bedekt met bladeren en ter rechterzijde ietwat ingescheurd, ligt er, zo te zien, al een tijdje. "Dan kun je hier wel aan de gang blijven, Jet." Stem van een soortgenoot. Ik mag haar echte naam niet noemen. Laat ik maar meteen een passende naam voor haar verzinnen, want zij zal vaker ten tonele verschijnen. Anita. Nee. Recalcindra.²² Is dat wat? Ja, die naam vind ik uitstekend bij haar passen.²³ Ze is begin twintig, vermoed ik, en

¹⁹ In juni 2010 ben ik bij de stichting Vrolijke Ouders gestart met de cursus Eerste Hulp aan kinderen. Vrolijke Ouders: "U mag pas meedoen met het praktijkexamen in augustus als u alle theorieopgaven van de internetcursus foutloos hebt beantwoord." EHBO-examen is net als rijexamen; maar dan spannender. De meest verschrikkelijke ongelukken passeren de revue: kraal in de neus, vinger afgesneden, vergiftiging, verstikking, verdrinking, ophanging.

²⁰ Het EHBO-diploma is vanaf 2010 verplicht voor iedereen die met kinderen werkt. Achteraf bezien is het eigenlijk best wel gek dat ik al die jaren zonder EHBO-diploma heb gewerkt. Ik heb er ook nooit bij stilgestaan wat er allemaal zou kunnen gebeuren. Dat er nooit iets is gebeurd, is een kwestie van geluk. ('Zonder geluk vaart niemand wel'.) Maar dat niet alleen. Er bestaat ook nog een verschil tussen 'normale oplettendheid' en 'overdreven bezorgdheid'. De oorzaak van veel ongelukken is overdreven bezorgdheid (het onderliggende gevoel is angst.) Omdat ik niet overal een gevaar in zag, schonk ik nergens overdreven aandacht aan. 'Nee, dat mag niet!' en 'Pas op!' kunnen óók triggers zijn.

²¹ Mei 2010, Pom van der Kwispelaere.

²² In Recalcindra zit het woord 'recalcitrant'. 'Recalcitrant' betekent "geneigd om zich te verzetten, onwillig, weerspannig." Bron: 'Dikke Van Dale'.

²³ Ik verzin geen achternamen, want bij de bso hebben wij geen achternaam. NB Voor de kinderen is een voornaam zelfs een brug te ver. Voor de kinderen heten alle vrouwen 'juffie van de voornaam' en alle mannen, voor zover die er zijn, 'meester van de voornaam'.

loopt stage in de kinderopvang.²⁴ Ze heeft er zichtbaar plezier in; en ze heeft een zeker talent. Schichtig kijk ik om me heen. Dan gris ik snel de zak uit de struiken. Voorzichtig maak ik hem open. Je weet het maar nooit, hè. Een bom, misschien. Of beschimmelde boterhammen. Hoeveel boterhammen gooien pubers elke dag weg? Veel. En bij ons? Wij zijn zo afgericht op veiligheid en hygiëne. Hoeveel gooien wij dagelijks weg?

Houdbaarheidsdatum, houdbaarheidsdatum

Maandag 5 mei 2008. Bso Vrij en Blij. Truus, plaatsvervangend-locatiemanager bij Vrij en Blij: “Houdbaarheidsdatum, lét op de houdbaarheidsdatum. Elke dag bij elk product, ik kan het niet vaak genoeg zeggen, maar check bij álle producten élke dag de houd- baarheidsdatum. Brood, eieren, melk, kaas, vlees, jam, hagelslag, pindakaas, enzovoort, enzovoort. Een dag over datum? Gooi weg!” (Nee, ruiken.) “Restjes ook weggooien. Niks bewaren. Ook geen halve tomaat in een afgesloten bakje, Jet.” (Maar ik houd van restjes.) “Verkleurd vlees? Weggooien!” (Het vlees verkleurt onder invloed van zuurstof, Truus.) “De GGD is tegenwoordig erg op de hygiëne.” (Ja, daarom hebben tégenwoordig ook zoveel kinderen een allergie.) “We moeten ons allemaal houden aan de regels van de GGD.” De plaatsvervangend-locatiemanager van Vrij en Blij loopt naar de eet- annex knutseltafel. (Is dát wel hygienisch?²⁵) “Ik wil hier geen jampot meer zien met een lepel erin.” Ze houdt de pot met de lepel erin in de lucht. “Dit is namelijk héél onhygiënisch. Alleen vacuümverpakte jam is nog toegestaan.” (“Zelfgemaakte bramenjam is veel lekkerder.”²⁶) “Als de GGD dit ziet, dan heeft deze locatie een probleem. Dan krijgt deze locatie een slechte beoordeling. Wij mogen geen enkel risico nemen als het gaat om de hygiënevoorschriften van de GGD.” (Het leven zit vol risico’s.) “O ja, voordat ik het vergeet. Hier is het meetinstrument.” Ze houdt een wit, plastic doosje om- hoog. “Dit moest ik aan jullie geven van de cluster- en de regiomanager. Zij willen dat de pedagogisch medewerkers dit meetinstrument gaan gebruiken op de groep.” “Meetinstrument?” “Ja, jullie moeten vanaf vandaag de temperatuur gaan meten van de melk, yoghurt, enzovoort, enzovoort.” (Toe maar. Ik ben inmiddels meer bezig met de administratie dan met de kinderen.) “Hoe dat apparaat werkt, staat op de verpakking. Lees dat straks na werktijd maar even door, dames. Jullie kunnen toch zeker wel Nederlands lezen?”²⁷ (Beste Truus, ik lees na werktijd een boek en geen verpakkingen van meetinstrumenten.) “De hygiëne moet elke dag worden gemeten.” “Hygiëne meten?” “Ja, staat op de verpakking.” En weg is onze

²⁴ Toevoegsel. Oktober 2012. Bso Het Waterhappertje.

²⁵ Hygiëne mag niet te veel kosten.

²⁶ Anne, 18 jaar, ex-thuisopvangkind.

²⁷ Ik vraag me af of zij wel Nederlands kan lezen. Het aantal laaggeletterden en ongeletterden neemt in Nederland schrikbarend toe, ook onder de autochtone bevolking.

plaatsvervangend-locatiemanager. Of wij, Saartje en ik, dat meetinstrument hebben gebruikt? Wat denk je? Nee, natuurlijk niet. We hebben die witte, plastic doos ergens ver weg in een lade gestopt. Hij is bij mijn weten nooit uit de verpakking gehaald. Over bso Vrij en Blij zal ik later nog komen te spreken. Nu eerst die zak. De zak is leeg. Mooi. Laten we er dan maar meteen een prop van maken. Goed zo. Ja, stop 'm maar onder in de fietstas, dan ziet niemand dat je weer hebt lopen juttten. Nu de riempjes van de fietstas nog, of nee, laat maar, doe maar niet, laat ze maar bungelen voor het geval dat. Kom op, en nou doorlopen. Straks gaat de zon onder. Nee, niet stiekem fietsen over de stoep. ("Grote mensen mogen niet fietsen over de stoep."²⁸) Lieve Dagboek, de gemeente heeft in de berm rozenstruiken geplant. Blozende rozenstruiken zijn een lust voor het oog.

Ik leer je een 'gemeen' trucje

Er was eens een hovenier, Ha. de Ho. van Jac. P. Thijsse's Hof²⁹, die leerde mij een 'gemeen' trucje. "Ik leer je een trucje", zei hij, en hij plukte een blaadje van de struik "voor onderzoek"³⁰. "Je plukt een blad, kneust het." Hij verfrommelde het blaadje. "En ruikt eraan." De hovenier duwde het frommeltje onder mijn neus. Ik rook. "Appel", zei ik. "Het ruikt naar appeltjes." "Egelantier", zei hij.

Goed. Men plukt een blad 'voor onderzoek'. Ik pluk een blad van de struik. Men verfrommelt het blad tussen de vingers. 'Zo gezegd, zo gedaan'. Men ruikt eraan. Ik snuif. Egelantier, het is egelantier. Bravo, weer een kruisje erbij. Elke dag drie opdrachten goed. Zo deed Jac. P. Thijsse³¹ het ook als hij met zijn leerlingen ging zwerven door de duinen. (Wee o wee, als een leerling geen drie opdrachten goed had.) Ik loop weer verder, met mijn fiets aan de hand. Niet bij elke stuik stilstaan. Zo komen we er nooit.

2008, bso Vrij en Blij. Collega A.: "Waar blijft de groep van Jet?" Collega B.: "O, die komt altijd als laatste binnen. Die ziet onderweg altijd van alles."

²⁸ Pom.

²⁹ De Hovenier: "We houden in de Hof van afkortingen." (NB Jac. is ook een afkorting.) Meer over 'Thijsses's Hofhouding': <https://thijsseshofhouding.tumblr.com> En in: Dr. Luciënne Tomesen, Dr. Jac. P. Thijsse's Hofhouding, uitgeverij Apollo, Haarlem 2024.

³⁰ De Ho.: "Je mag in de Hof alleen een blad of een plant plukken voor onderzoek."

³¹ Jac. P. Thijsse was natuuronderzoeker, docent, schrijver en oprichter van talrijke natuurorganisaties in Nederland. Thijsse's Hof is de oudste heemtuin van Nederland (1925). In Thijsse's Hof wordt veldonderzoek gedaan en natuureducatie gegeven aan kinderen die op de basisschool zitten, buiten in de heemtuin en het instructielokaal (ervaringsgericht leren).

Lieve Dagboek, op en tussen de stoeptegels liggen schelpen, zoals overal in deze contreien. Elke dag worden ze ‘en masse’³² vertrappt en verkreukeld (mieren ook). Ik luister graag naar het geluid van knisperende schelpen (zoals ik graag luister naar alle natuur- geluiden). De Franse componist Olivier Messiaen banjerde altijd door de bossen met een opnameapparaat. Dat doe ik nog net niet. (Wel heb ik altijd een potlood en een appel bij me.) Daar ligt een schelpje dat nog heel is, en daar nog eentje. Ik raap ze op en stop ze in m’n jaszak bij de andere vondsten. Steentjes, veertjes, muntjes, papiertjes, knikkers, elastiekjes: kun je leuke dingen van maken! Determineren. Morgen met ‘De Strandwaaier’ erbij.³³ Niet vergeten. Ik vergeet niks.

Tussen het groene, weelderige gebladerte van het struikgewas staat een onopvallend, donkergroen geverfd bordje. De meeste mensen zullen eraan voorbijlopen. Alleen mensen met ‘groene ogen’³⁴ niet. Op het bordje staat een tekst. De letters van de tekst zijn fijn zwart geverfd, omdat ook mensen met ‘groene ogen’ enig contrast prefereren. Lieve Dagboek, nuttige mededelingen zijn altijd geschreven in houterige blokletters. (Medische mededelingen in een krulletter handschrift.)

³² Vertaald uit het Frans: massaal, in groten getale.

³³ ‘De Strandwaaier’ is een boekje dat je als een waaier openklapt. De naam is goed gekozen.

³⁴ ‘Groene ogen’ is een uitdrukking die boswachters gebruiken. Iemand die ‘groene ogen’ heeft, ziet veel in de natuur. De ervaring leert dat hoe meer ik weet over de natuur, hoe meer ik zie in de natuur.